

Jerzy Zysnarski

Od Abdeckerei do Żwirowej, czyli niemiecko-polski i polsko-niemiecki słownik topomastyczny miasta Gorzowa

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 3, 7-33

1996

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

*Rozprawy
i przyczynki*

Jerzy Zysnarski
Gorzów Wlkp.

**OD ABDECKEREI DO ŻWIROWEJ,
CZYLI NIEMIECKO-POLSKI
I POLSKO-NIEMIECKI SŁOWNIK
TOPONOMASTYCZNY MIASTA GORZOWA**

Prezentowany tu słownik jest bodajże pierwszą próbą kompleksowego ujęcia całej gorzowskiej toponomastyki w wersji dwujęzycznej. Pierwszy słownik niemiecko-polski i polsko-niemiecki opublikowany został w sierpniu 1945 r. na łamach tygodnika „*Ziemia Gorzowska*”; praktycznie jest on niedostępny, zaś na skutek wielokrotnych przemianowań ulic – nieaktualny. Podobny słownik zestawiał Florian Relis – jako uzupełnienie informatora „*Dokumentacja nadzoru budowlanego miasta Gorzowa Wlkp. 1810–1945 r.*” (Szczecin 1986). Ten z kolei skorowidz nie jest jednak pełny i zawiera wiele błędów. W II poł. lat 80. na łamach „*Gazety Lubuskiej*” (w mutacji miejskiej) autor poniższego opracowania opublikował cykl artykułów pod wspólnym tytułem „*Gdzie jest ta ulica?*”, będący pewnym kompedium wiedzy na temat nazewnictwa ulic – także nie wolny od błędów i opuszczeń.

W aktualnie prezentowanym zestawieniu pominięte zostały elementy encyklopedyczne, odnoszące się do genezy nazw. Wprowadzono natomiast informacje nazewnicze dotyczące dzielnic, przedmieść (dawnych wsi), jak i innych obiektów geograficznych (wzniesienia, jeziora, rzeki), które dają się zidentyfikować pod względem onomastycznym. Całą uwagę zaś skoncentrowano na uchwyceniu zmian w tym nazewnictwie. Uczyniono to przy pomocy prostych narzędzi, jak: odsyłacze (strzałki “→”), znaki „+” (plus)¹, różne kroje pisma (wytluszczone zostały nazwy docelowe, kursywą wydrukowano określenia charakteru obiektu), objaśnienia w nawiasach klamrowych oraz gwiazdki. Te ostatnie według poniższego klucza:

*) – ulica (plac) nie istnieje,

***) – ulica (plac) wyznaczona (nazwana) przed 1945 r. i zabudowana po wojnie wg zbliżonych planów,

***) – ulica (plac) wyznaczona (nazwana) przed 1945 r., po wojnie zaniechana,

****) – ulica przemianowa w 1945 r., pozostająca później przez pewien czas poza granicami miasta,

*****) – nazwy wprowadzone urzędowo i później zaniechane.

Punktem wyjścia jest rok 1945 i stan nazewniczy zastany przez polską administrację oraz nowy, wprowadzony spontanicznie bądź urzędowo. Pod względem geograficznym niniejszy słownik obejmuje obszar miasta w obecnych granicach administracyjnych i te obiekty, które miały niemieckie nazwy przed 1945 r. Pewną trudność stanowiło zaprezentowanie tych nazw, które po 1945 r. pozbawione były odpowiedników polskich. Nie zrezygnowano jednak z nich, umieszczając je choćby w części niemiecko-polskiej, zaś brak odpowiednika polskiego zastępując nazwą potoczną lub opisem (ujęty w nawias klamrowy). Inną trudność stanowiły zmiany urbanistyczne, polegające na korekcie przebiegu ulic (np. Dzieci Wrzesińskich, Drzymały), dzieleniu ich (Pocztowa i Wełniany Rynek), łączeniu (Orląt Lwowskich). By nie burzyć zasady lakoniczności słownika przez wprowadzenie wyjaśnień tekstowych, zastosowano znaki umowne, w tym znak „+” użyty w różnych kontekstach.

Niemieckie nazwy ulegały zmianom w wyniku procesów historycznych bądź pod wpływem okoliczności politycznych – zwłaszcza w latach 30., gdy nazewnictwo poddano nazyfikacji. W 1945 r. wiele nazw spolszczono spontanicznie, zaś słownik urzędowy nie wszystkie te propozycje zatwierdził. Nazwy wprowadzone urzędowo, dla odróżnienia od tych nadawanych oddolnie, oznaczono „VIII 1945”. Wyjątek stanowi ulica Walczaka, przemianowana urzędowo już w czerwcu 1945 r. Inne daty roczne określają moment graniczny dalszych zmian. Nie wszystkie daty udało się ustalić precyzyjnie, stąd określenia „przed”, „po”. Autor ma nadzieję, że zastosowany klucz będzie dostatecznie czytelny dla śledzenia procesu zmian nazewniczych.

Słownik niemiecko-polski

A

- Abdeckerei** – część miasta [*rakarnia*], 1947: **Wydmuchy** ^{*****}) [okolice Kasprzaka]
- Adolf-Hitler-Straße**, przed 1933: Heinersdorfer Straße – *ulica*, 1945: Długa, VIII 1945: [Władysława] Jagiełły, 1946: **Kosynierów Gdyńskich**
- Alte Warthe** – *rzeka*, ok. 1964: **Stara Warta**
- Am Kinderfenn**, przed 1930: Heinersdorfer Weg – *ulica*, VIII 1945: **Błotna**
- Am Bollwerk** → **Bollwerk**
- Am Wall** → **Wall**
- Anckerstraße** – *ulica*, VIII 1945: [Jana] **Matejki**
- Angerstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Przemysłowa**
- Arndtstraße** – *ulica*, VIII 1945: [Juliusza] **Kossaka**
- Auf dem Kietz** → **Kietz Straße**

B

- Bäckergaße** – *ulica*, VIII 1945: **Basztowa** ^{*}) [przecznica Wełnianego Rynku, zniesiona po 1965]
- Baderstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Łazienki**
- Bahnhofstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Dworcowa**
- Bahrstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Golębia**
- Bentschener Straße** – *ulica*, VIII 1945: **Zbąszyńska**
- Berghausen** – część miasta [*folwark*], 1947: **Gostusza** ^{*****}) [Górczyn, przy drodze do Wojcieszyc]
- Bergstraße** → **Franz-Seldte-Straße**
- Berndtstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Krucza** ^{*}) [przecznica Kasprzaka, zniesiona po 1970]
- Birnbaumer Straße** – *ulica*, VIII 1945: **Międzychodzka**
- Bismarckstraße** – *ulica*, 1945: Kolumba, VIII 1945: [Władysława] **Łokietka**
- Blücherstraße** – *ulica*, 1945: Parkowa, VIII 1945: [Józefa] **Wybickiego**
- Böhmischestraße**, przed 1938: Schützestraße – *ulica*, VIII 1945: **Bracka**

- Böhmstraße** – *ulica*, 1945: Miedziana, VIII 1945: **30 Stycznia**
[Am] **Bollwerk** – *ulica*, VIII 1945: **Nadbrzeżna**
- Borkower Wall** – *wał*, VIII 1945: Wał Długi [razem z Költschener Wall],
obecnie: **Wał Śluzy**
- Bossestraße** – *ulica*, VIII 1945: **Niegolewskich^{*}** [przecznica Kazimierza
Wielkiego, równoległa do Kilińskiego, zniesiona po 1960]
- Brautzallee** – *ulica*, VIII 1945: [aleja Karola] **Marcinkowskiego**
- Brauerstraße** – *ulica*, VIII 1945: Piastów, obecnie: **Spichrzowa**
- Brenkenhof-Kanal** – *rzeka*, po 1945: **Kanal Ulgi**
- Brenkenhofstraße** – *ulica*, VIII 1945: Sokola, później: [Janka] **Krasickiego**
- Bromberger Straße** – *ulica*, VIII 1945: **Bydgoska**
- Brückenstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Mostowa**
- Brückenvorstadt** – *część miasta*, 1945: **Zamoście**, potocznie: **Zawarcie**
- Buchwaldweg** – *ulica*, VIII 1945: [Karola] **Szymanowskiego**
- Buhnenstraße** → **Sudetenlandstraße**
- Büllowstraße** – *ulica*, VIII 1945: [Jana Karola] **Chodkiewiczza**
- Bürgerwiesen** – *część miasta*, 1945: **Osiedle Poznańskie^{****}**
- Buttersteig** – *ulica*, VIII 1945: **Towarowa**

C

- Caprivistraße** – *ulica*, VIII 1945: [gen. Ignacego] Prądyńskiego, ok. 1949:
[Stefana] **Okrzei**
- Charlottenstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Lubuska^{*}** [przecznica Sikorskiego,
zniesiona po 1965, bez związku z ulicą na Małyszynie z 1975 r.]

D

- Damaschkestraße** – *ulica*, VIII 1945: [Marii] **Skłodowskiej-Curie**
- Dammstraße** – *ulica*, 1945: Krzywa, VIII 1945: **Grobla**
- Darrstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Spichrzowa** [później przedłużona o Brauer-
straße]
- Derflingerstraße** – *ulica*, VIII 1945: [Tadeusza] **Kościuszki^{***}** [przecznica
Okrzei, bez związku z ulicą na Górczynie]

- Dienstwiesenweg** – *ulica*, VIII 1945: **Kujawska**
- Dietrich-Eckert-Straße** – *ulica*, VIII 1945: [Stanisława] Staszica, 1978 [dolna część]: Związku Walki Młodych [+ Staszica], 1992: [Ignacego] **Mościckiego** [+ Staszica]
- Dorfstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Wiejska** *) [po 1961 nazwa przeniesiona na jedną z ulic przyłączonych Chwałęcic Dolnych]
- Drägerstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Żelazna**
- Duisbergstraße** **) – *ulica*, przed 1960: **Okólna**
- Düppelstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Pomorska**

F

- Feldstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Prosta**
- Fenner Straße** – *ulica*, VIII 1945: [Artura] **Grottgera**
- Fernemühlenstraße** – *ulica*, 1945: Lipowa, VIII 1945: [Krzysztofa] Żegociego, 24 XI 1945: Króla Ducha, 1947: Krajowej Rady Narodowej [KRN], 1992: [Edwarda] **Borowskiego**
- Fischerstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Rybacka** *) [przecznica 11 Listopada, zniesiona w 1982]
- Flensburgerstraße** **) – *ulica*, przed 1960: **Boczna Podmiejska**
- Franz-Seldte-Straße**, przed 1933: Bergstraße – *ulica*, VIII 1945: [Michała] **Drzymały**, [1987: skrócona, reszta weszła w skład Jagielły]
- Friedebergerstraße** + **Friedeberger Chaussee** – *ulica*, VI 1945: [aleja Franciszka] **Walczaka** [po 1960 – tylko do Drzymały]
- Friedrichsmühle** – część miasta, [od poł. XIX w. kopalnia węgla brunatnego], po 1945: Pluta [I i II], po 1960: **Górczyn**, stąd nazwa dzielnicy
- Friedrichstadt** – *ulica*, VIII 1945: Tkacka, ok. 1949 [+ Kietz]: Obrońców Stalingradu, po 1960 [+ Kietz]: Gwardii Ludowej, 1992 [+ Kietz]: **11 Listopada**
- Friedrichstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Pionierów**
- Friedrich-Wilhelm-Kranich-Straße**, wcześniej: Galgenberg – *ulica*, VIII 1945: [Adama] **Asnyka**
- Friesenstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Jasna**

Fußweg – VIII 1945: **Rzeczna** *) [ścieżka od Puszkina do mostku na Kłodawce]

G

Galgenberg – *wzniesienie*, po 1945: bez nazwy, w literaturze: **Góra Wisielców**

Gartenstraße – *ulica*, VIII 1945: **Ogrodowa**

Gerberstraße – *ulica*, VIII 1945: **Garbary**

Gnesener Straße – *ulica*, VIII 1945: **Gnieźnińska**

Goethestraße – *ulica*, VIII 1945: [Juliusza] **Słowackiego**

Goldbeckstraße – *ulica*, VIII 1945: **Strumykowa** *) [zniesiona po 1960, obecnie Wawrowska i Południowa]

Graben-Mühle – *część miasta [młyn]*, przed 1950: **Grabieniec** *****)

Grabenmühlenstraße – *ulica*, VIII 1945: [św.] Wojciecha, po 1950: [Małgorzaty] **Fornalskiej**

Grenzweg – *ulica*, VIII 1945: **Graniczna**

Großstraße, wcześniej: **Großweg** – *ulica*, VIII 1945: [Stefana] **Żeromskiego**

Grüner Weg – *ulica*, VIII 1945: **Zielona**

H

Hammeltrift – *ulica*, VIII 1945: **Owcza**

Hardenbergstraße – *ulica*, VIII 1945: [Franklina Delano] **Roosevelta**

Hauptangerweg – *ulica*, VIII 1945: **Podgórna**

Heinersdorfer Chaussee – *ulica*, VIII 1945: **Żwirowa**

Heinersdorfer See – *jezioro*, po 1945: bez nazwy, potocznie: jezioro przy Błotnej, **Błotne**

Heinersdorfer Straße → **Adolf-Hitler-Straße**

Heinersdorfer Weg → **Am Kinderfenn**

Heinestraße – *ulica*, VIII 1945: [Stanisława] **Wypiańskiego**

Herman-Göring-Straße, przed 1933: **Pestalozzistraße** – *ulica*, VIII 1945: [Ewarysta] **Estkowskiego**

Heydekrugerstraße **) – *ulica*, po 1950: **Żniwna**

Hindenburgstraße – *ulica*, VIII 1945: [Bolesława] **Chrobrego** [w 1968 przedłużona do Warty]

- Hinter-Mühle** – część miasta [młyn], 1947: **Ostroga*******) [przy Owocowej, nad Kłodawką]
- Hintermühlenteich** – staw, po 1945: bez nazwy
- Hintermühlenweg** – ulica, VIII 1945: [marszałka Ferdynanda] Focha, ok. 1949: [Aleksandra] **Puszkina**
- Hinterstraße** – ulica, VIII 1945: **Zaulek**
- Hohenzollernplatz**, przed 1930: Rathenauplatz – plac, VIII 1945: **Plac Walki Młodych*****) [obok Kilińskiego]
- Hohenzollernstraße** – ulica, VIII 1945: [ks. Józefa] Poniatowskiego, 1950: [Feliksa] Dzierżyńskiego, 1989: **Kazimierza Wielkiego**
- Horst-Wessel-Straße**, przed 1933: Zimmerstraße – ulica, 1945: Miła, VIII 1945: [ks. Piotra] **Wawrzyniaka**

J

- Jahnstraße** – ulica, 1945: Jasna, VIII 1945: **Kwiatowa**
- Judenstraße** → **Zimmermannstraße**

K

- Kaempferstraße** – ulica, VIII 1945: [Marii] **Konopnickiej**
- Karls Höhe** – część miasta, przed 1975: **Janice**
- Karl-Teike-Platz**, przed 1938: Lindenplatz - VIII 1945: **Plac Staromiejski**
- Kernein** – część miasta [od 1977], 1945: **Karnin**
- Kesselstraße** – ulica, VIII 1945: **Mala**
- Keutelstraße** – ulica, 1945: Żelazna, VIII 1945: [Stanisława] **Moniuszki**
- [Auf dem] **Kietz** – ulica, VIII 1945: **Chyża***) [bez związku z ulicą tej samej nazwy, poprzeczną do Konstytucji 3 Maja], ok. 1949: [połączona z Friedrichstadt w:] Obrońców Stalingradu, po 1960: Gwardii Ludowej, 1992: 11 Listopada
- Kietzer Straße**, wcześniej Kietzer Weg – ulica, VIII 1945: **Polna**
- Kirchhofweg** – ulica, VIII 1945: **Cmentarna*******), 1978: **Skrajna**
- Kirstädter Straße** – ulica, VIII 1945: [Mikołaja] **Kopernika**
- Kladow Fließ** – rzeka, 1945: **Kłodawa**, potocznie: **Kłodawka**

- Kladowstraße** – *ulica*, 1945: Wielka, VIII 1945: [aleja] Przemysława, 1947: [gen. Karola] Świerczewskiego, 1992: [kardynała Stefana] **Wyszyńskiego**
- Kladowteich** – *staw*, po 1945: bez nazwy
- Klosestraße** – *ulica*, VIII 1945: [gen. Jarosława] **Dąbrowskiego** [po 1960 + Moltkestraße]
- Klugstraße** – *ulica*, VIII 1945: [Jana] **Kasprowicza**
- Költschener Wall** – VIII 1945: **Wał Długi**
- Königswalder Chaussee** – *ulica*, 1977: **Sulęcińska**
- Kosacken Berg** – *wzniesienie*, po 1945: bez nazwy, w literaturze: **Kozacka Góra**
- Kreuzweg** – *ulica*, VIII 1945: Krzyżowa, przed 1960: **Kręta**
- Krumme See** – *jezioro*, po 1945: bez nazwy [Zamoście, tereny zalewowe Warty]
- Kuhburg** – *część miasta*, 1947: **Siedliczki****)**, w literaturze: **Krowi Gród**
- Kuhburger Graben** – *rzeka*, 1947: **Siedlicki Rów**
- Kuhburgerstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Kobylogórska**
- Kurzer Weg** – *ulica*, VIII 1945: **Krótką**
- Küstriner Straße** – *ulica*, VIII 1945: Wandy Wasilewskiej, po 1960 [+ Richstraße]: **Sikorskiego**

L

- Langenwall** – *wał*, VIII 1945: [wał] **Śluzy**, obecnie: Wał Okrężny lub Mazowiecka
- Lehmannstraße** – *ulica*, VIII 1945: [Fryderyka] **Chopina**
- Leo-Schlageterstraße** → **Schlageterstraße**
- Lindenplatz** → **Karl-Teike-Platz**
- Lissaer Straße**, przed 1939: Windmhlenweg – *ulica*, VIII 1945: **Wiatraczna**
- Lorenzdorfer Straße** – *ulica*, VIII 1945: **Podmiejska**
- Lorenzstraße** – *ulica*, 1945: **Łysa**
- Lüderitzerstraße** – *ulica*, VIII 1945: [Wojciecha] **Bogusławskiego***)** [odpowiada obecnej Dunikowskiego]
- Lugestraße** – *ulica*, VIII 1945: [Ignacego] Paderewskiego, ok. 1950: [Marcelego] Nowotki, 1992 [+ Schulzestraße]: **Orłat Lwowskich**

Luisenstraße – *ulica*, VIII 1945: **Łużycka**

Ltzowpark – *park*, VIII 1945: Park Narodowy, później: **Park [im.] Wawrzyniaka**

M

Mährische Straße, przed 1938: Mittelstraße – *ulica*, VIII 1945: **Spokojna**
Marktplatz – *plac*, VIII 1945: Stary Rynek, ok. 1949 [powiększony do Jagiełły]: Jedności Robotniczej, ok. 1959: **Stary Rynek**

Maskenauer Straße – *ulica*, VIII 1945: **Półwiejska**

Masurenweg ^{**}) – *ulica*, przed 1960: **Krzywa**

Mauerstraße – *ulica*, VIII 1945: Nad Murem Miejskim, ok. 1960: **Zabytkowa**

Max-Bahr-Straße – *ulica*, VIII 1945: **Fabryczna**

Mehlstraße – *ulica*, VIII 1945: **Cicha**

Meydammstraße – *ulica*, 1945: [marszałka Georgija] Żukowa, VIII 1945:
Mieszka I

Miquelstraße – *ulica*, VIII 1945: [Stefana] **Czarnieckiego**

Mittelstraße → **Mährische Straße**

Merzdorf – *część miasta [od 1977]*, 1945: **Malyszyn**

Moltkeplatz – *plac*, 1945: Plac Poległych, VIII 1945: **Plac Nieznanego Żołnierza**

Moltkestraße – *ulica*, 1945: [Juliusza] Słowackiego, VIII 1945: [marszałka Georgija] Żukowa, po 1960 [+Klosestraße]: [gen. Jarosława] **Dąbrowskiego**

Mühlenplatz – *plac*, VIII 1945: **Plac Młyński** ^{*}) [wyburzony w 1994]

Mühlenstraße – *ulica*, VIII 1945: **Młyńska**

Mühlenvorstadt – *część miasta*, po 1945: bez nazwy, w literaturze: **Młyńskie Przedmieście**

Muschel See – *jezioro*, przed 1964: **Bielawa** ^{*****}) [Zamoście, tereny zalewowe Warty]

Musterplatz → **Platz der S.A.**

N

Nachtigallstraße – *ulica*, VIII 1945: [Aleksandra] **Fredry** ^{**})

- Nakeler Straße** – ulica, VIII 1945: **Nakielska** *) [w tym miejscu Inowrocławska od 1985 i Pilska od 1986 r.]
- Neuendorf** – część miasta [od 1977], 1945: Chrósciel, po 1945: **Chróścik**
- Neumann-Straße** – ulica, VIII 1945: **Piaskowa**
- Neu Soest** – część miasta, po 1945: **Zielnica** *****) , potocznie: **Nowy Dwór**
[obecnie ulica tej nazwy]
- Neusoester Straße** – ulica, VIII 1945: Dworska, później: [Marcina] **Kasprzaka**
- Neustadt** → **Schlageterstraße**

O

- Oberhof** – część miasta [folwark], przed 1950: **Kopystno** *****) [Górczyn]
- Ostmarkenstraße**, przed 1938: Turnstraße – ulica, VIII 1945: **Śląska**

P

- Pappelstraße** *) – ulica, [po 1945 nie zaistniała]
- Paradeplatz** – plac, VIII 1945: **Plac Jakuba Wujka** *) [u zbiegu Dzieci Wrzesińskich, Warszawskiej, Teatralnej, Cichońskiego, Fornalskiej, Sikorskiego]
- Pestalozzstraße** → **Herman-Göring-Straße**
- Peterstraße** – ulica, VIII 1945: [Augusta] **Cieszkowskiego**
- Planstraße** – ulica, VIII 1945: **Jaskółcza**
- Platz der S.A.**, przed 1933: Musterplatz – plac, VIII 1945: **Plac Grunwaldzki**
- Poetensteig** – ulica, VIII 1945: **Pamiętkowa** *) [między Przemysławą i Groblą, na terenie b. ZM „Gorzów”]
- Pohlstraße** – ulica, VIII 1945: [Cyprina Kamila] **Norwida**
- Posener Straße** – ulica, VIII 1945: **Wągrowiecka**
- Poststraße** – ulica, VIII 1945: **Hawelańska**
- Priesterstraße** – ulica, VIII 1945: **Braniborska** *) [przed Klubem MPiK, zniesiona w l. 60.]
- Probstei** – ulica, VIII 1945: [św.] **Jerzego**
- Provinzial Irrenanstalt** – część miasta (szpital), po 1945: **Przysiecko** *****)
[szpital dla psychicznie i nerwowo chorych]

Q

Querwall – *wał*, VIII 1945: Poprzeczna, obecnie: **Wał Poprzeczny**

Quilitzpark – *park*, VIII 1945: **Park Siemiradzkiego**

R

Radewiesen – *część miasta*, po 1945: **Karcze** *****) [zach. część Zamościa]

Ragniterstraße *) – *ulica*, [po 1945 nie zaistniała]

Rathenauplatz → **Hohenzollernplatz**

Reymanstraße – *ulica*, VIII 1945: **Małorolnych**

Richtstraße – *ulica*, 1945: Senatorska, VIII 1945: Wielka, 1946: [gen. Władysława] **Sikorskiego** [po 1960: + Küstriner Straße]

Robert-Koch-Straße, przed 1938: Uferstraße – *ulica*, VIII 1945: **Szpitalna**

Robert-Nehler-Straße, przed 1938: Schönfließstraße – *ulica*, VIII 1945: **Zacisze**

Rönbergstraße – *ulica*, VIII 1945: [dr. Józefa] **Strusia** *) [przecznica Teatralnej na tyłach szpitala]

Rosengarten – *park*, po 1945: część Parku Wiosny Ludów, potocznie: **Park Róż**

Rosenstraße – *ulica*, VIII 1945: **Stara**

Röstelstraße – *ulica*, 1945: Poległych, VIII 1945: [Bolesława] **Krzywoustego**

Roßwiese – *część miasta [od 1977]*, 1945: Koniawa, 1946: **Zieleniec**

Roßwiese Gutshof – *część miasta [od 1977]*, przed 1950: **Zielonka** *****)

Roßwieser Straße – *ulica*, VIII 1945: **Koniawska**

Rübenweg – *ulica*, VIII 1945: **Miodowa** *) [przecznica Koniawskiej, po 1960 bezimienna, bez związku z ulicą tej samej nazwy na Janicach]

Rundungswall – *ulica*, VIII 1945: **Wał Okrężny** [po 1946: + Am Wall]

Rungstraße **) – *ulica*, po 1965: **Chmielna**

S

Saarstraße – *ulica*, VIII 1945: **Sielska**

Schießgraben – *ulica*, VIII 1945: **Strzelecka**

Schillerstraße – *ulica*, VIII 1945: [Zygmunta] **Krasińskiego**

- Schlachthausgaße** [Schlachthofgaße] – *ulica*, VIII 1945: **Rzeźnicka**
- Schlageterstraße**, przed 1933: Neustadt – *ulica*, 1945: Nowe Miasto, VIII 1945: **Dzieci Wrzesińskich** [1987: skrócona, reszta weszła w skład Jagielły]
- Schleusenstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Mazowiecka**
- Schloßergaße** – *ulica*, VIII 1945: **Ślusarska^{*}** [przecznica Pocztovej i Strzeleckiej]
- Schloßstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Obotrycka**
- Schmale Gaße** – *ulica*, VIII 1945: **Wąska**
- Schönbachsberg** – *ulica*, VIII 1945: **Góra Powstańców**
- Schönfließstraße** → **Robert-Nehler-Straße**
- Schönfließpark** – *park*, VIII 1945: Park Ludowy, później: las komunalny **Zacisze**
- Schönhofstraße** – *ulica*, 1945: Pańska, VIII 1945: **Armii Polskiej**
- Schulstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Szkolna**
- Schulzestraße** – *ulica*, VIII 1945: [Ignacego] Daszyńskiego, przed 1950: [Mariana] Buczka, 1992 [+ Lugestraße]: **Orląt Lwowskich**
- Schützen See** – *jezioro*, po 1945: bez nazwy, potocznie: Ruski Staw, jeziorko przy Emilii Plater
- Schützenstraße** → **Böhmische Straße**
- Schützenwall** – *wał*, VIII 1945: **Strzalowa^{*}** [wał przy Fabrycznej na wys. Waryńskiego]
- Schweriner Chaussee** – *ulica*, 1977: **Poznańska**
- Seidlitz** – *część miasta [od 1961]*, 1945: **Siedlice**
- Seidlitzer Straße** – *ulica*, VIII 1945: **Poznańska^{****}**, 1961: **Strażacka**
- Seilerstraße** – *ulica*, VIII 1945: **Kolejowa**
- Silber Fließ** – *rzeka*, po 1945: **Srebrna**
- Soldiner Chaussee** – *ulica*, VIII 1945: **Myśluborska**
- Soldiner Straße** – *ulica*, VIII 1945: Armii Czerwonej, 1992: **Konstytucji 3 Maja**
- Sonnenplatz** – VIII 1945: **Plac Słoneczny**
- Sonnenweg** – *ulica*, VIII 1945: **Słoneczna**
- Sportplatz** – *plac*, VIII 1945: Plac [marszałka Michała] Roli - Żymierskiego^{*****}) [później: stadion KS „Warta”, obecnie OSiR]

Stadionsiedlung – *ulica*, VIII 1945: **Osiedle przy Stadionie**
Stadtspark – *park*, VIII 1945: Park Miejski, później: **Park Wiosny Ludów**
Steinstraße – *ulica*, 1945: Kamienna, VIII 1945: [Adama] **Mickiewicza**
Stephan-Straße – *ulica*, VIII 1945: [hetmana Stanisława] **Żółkiewskiego**
Sudetenlandstraße, przed 1938: *Bühnenstraße* – *ulica*, VIII 1945: [Hipolita] **Cegielskiego**, ok. 1949: [Ludwika] **Waryńskiego**

T

[Landsberger] **Tanger** – *część miasta*, po 1945: [Gorzów] – **Mokradło** *****)
 [tzw. Zakanale]
Taurogger Straße **) – *ulica*, 1975: **Krańcowa**
Tilsitzerplatz **) – *ulica*, przed 1960: **Grochowa**
Tilsitzerstraße **) – *ulica*, przed 1960: **Sadowa**
Theaterstraße – *ulica*, VIII 1945: **Teatralna**
Thorner Straße – *ulica*, VIII 1945: **Toruńska**
Turnstraße → **Ostmarkenstraße**

U

Uferstraße → **Robert-Koch-Straße**
Upstallstraße – *ulica*, VIII 1945: **Składowa**

W

Wachsbleiche – *ulica*, VIII 1945: **Woskowa**
Walkmühlenweg – *ulica*, VIII 1945: [Franciszka] **Żwirki i** [Stanisława]
Wigury
 [Am] **Wall** – *ulica*, VIII 1945: 1 Maja [od mostu do Wału Okrężnego], później:
 → **Wał Okrężny**
Warthe – *rzeka*, **Warta**
Wasserstraße – *ulica*, VIII 1945: **Wodna**
Weidenweg – *ulica*, VIII 1945: **Wierzbowa** *) [przecznica Kasprzaka, zniszczona po 1965]
Wepritz – *część miasta* [od 1961], 1945: **Wieprzów**, po 1945: **Wieprzyce**

- Wepritzer Chaussee** – *ulica*, 1945: Gorzowska, po 1961: **Kostrzyńska**
Wiesenstraße – *ulica*, VIII 1945: **Łąkowa**
Wildwiese – *park*, po 1945: część Parku Wiosny Ludów
Wilhelm-Ebert-Straße – *ulica*, VIII 1945: [Henryka] **Sienkiewicza**
Wilhelmstraße – *ulica*, VIII 1945: **Lutycka**
Windmühlenweg → **Lissaer Straße**
Winzerweg – *ulica*, VIII 1945: **Bohaterów Warszawy**
Wissmanstraße – *ulica*, VIII 1945: [Jana] **Długosza**
Wollstraße – *ulica*, 1945: Wolska, VIII 1945: Pocztowa, ok. 1949: [Juliana] Marchlewskiego, 1989: **Pocztowa** [część zach.] + **Wielniany Rynek** [część wsch.]
Wormsfelder Straße – *ulica*, VIII 1945: Wyzwoleńców, 1980: Manifestu Lipcowego, 1989: [marszałka Józefa] **Piłsudskiego**

Z

- Zantocher Vorstadt** – część miasta, po 1945: bez nazwy, w literaturze: **Santockie Przedmieście**
Zanziner Weg – *ulica*, VIII 1945: **Słowiańska**
Zanziner Waldchen – *park*, VIII 1945: **Park Słowiański**
Zechower Straße – *ulica*, VIII 1945: **Warszawska**
Zeppelinstraße – *ulica*, VIII 1945: [Jana] **Kilińskiego**
Zetritzer Straße – *ulica*, VIII 1945: **Wylotowa**
Zeughausgaße – *ulica*, VIII 1945: **Arsenalna** *) [przecznica Wielnianego Rynku, zniesiona w l. 60.]
Ziegelstraße – *ulica*, VIII 1945: Cegielniana, 1975: [Stanisława] **Cichońskiego**
Zimmerstraße → **Horst-Wessel-Straße**
Zimmermannstraße, przed 1933: Judenstraße – *ulica*, VIII 1945: **Lechitów** *) [przecznica Łużyckiej, zniesiona po 1960]
Zufuhrstraße – *ulica*, VIII 1945: **Wjazdowa** *) [obok stacji Gorzów-Zamoście, po 1960 bezimienna]
Zur Viehrampe – *ulica*, VIII 1945: **Dojazdowa** *) [bez związku z ulicą na Zieleńcu z 1977 r.]

Słownik polsko-niemiecki

A

Armii Czerwonej → **Konstytucji 3 Maja**

Armii Polskiej, przed VIII 1945: Pańska – *ulica*, **Schönhofstraße**

Arsenalna ^{*}) – *ulica*, **Zeughausgasse**

[Adama] **'Asnyka** – *ulica*, **Friedrich-Wilhelm-Kranich-Straße**, wcześniej: Galgenberg

B

Basztowa ^{*}) – *ulica*, **Bäckergasse**

Bielawa ^{*****}) – *jeziro*, **Muschel See**

Blotna – *ulica*, **Am Kinderfenn**, przed 1930: Heinersdorfer Weg

[Blotne] – *jeziro*, **Heinersdorfer See**

Boczna Podmiejska – *ulica*, **Flensburgerstraße** ^{**})

[Wojciecha] **Bogusławskiego** [1945] – *ulica*, **Lüderitzerstraße** ^{***})

Bohaterów Warszawy – *ulica*, **Winzerweg**

[Edwarda] **Borowskiego**, przed 1992: Krajowej Rady Narodowej [KRN], przed 1947: Króla Ducha, 1945: [Krzysztofa] Żegockiego, przed VIII 1945: Lipowa – *ulica*, **Fernemühlenstraße**

Bracka – *ulica*, **Böhmischestraße**, przed 1938: Schützenstraße

Braniborska ^{*}) – *ulica*, **Priesterstraße**

[Mariana] **Buczka**, przed 1950: [Ignacego] Daszyńskiego, po 1992: **Orląt**

Lwowskich – *ulica*, **Schulzestraße**

Bydgoska – *rzeka*, **Bromberger Straße**

C

Cegielskiego [1945] → **Waryńskiego**

Chmielna – *ulica*, **Rungestraße**

[Jana Karola] **Chodkiewicza** – *ulica*, **Büllowstraße**

[Fryderyka] **Chopina** – *ulica*, **Lehmannstraße**

[Bolesława] **Chrobrego** – *ulica*, **Hindenburgstraße**

Chrościel → **Chróścik**

Chróścik, 1945: Chrościel – *część miasta*, Neuendorf

Chyża *) [1945-50], obecnie: → **11 Listopada** – *ulica*, [Auf dem] Kietz

Cicha – *ulica*, Mehlstraße

[Stanisława] **Cichońskiego**, przed 1975: Cegielniana – *ulica*, **Ziegelstraße**

[Augusta] **Cieszkowskiego** – *ulica*, **Peterstraße**

Cmentarna ****), po 1978: **Skrajna** – *ulica*, **Kirchhofsweg**

Curie-Skłodowskiej → **Skłodowskiej-Curie**

[Stefana] **Czarneckiego** – *ulica*, **Miquelstraße**

D

[gen. Jarosława] **Dąbrowskiego** – *ulica*, **Klosestraße**, po 1960: + **Moltkestraße**

Długa → **Kosynierów Gdyńskich**

[Jana] **Długosza** – *ulica*, **Wissmanstraße**

Dojazdowa *) [1945] – *ulica*, **Zur Viehrampe**

[Michała] **Drzymały**, po 1987: + Jagielly – *ulica*, **Franz-Seldte-Straße**, przed 1933: **Bergstraße**

Dworcowa – *ulica*, **Bahnhofstraße**

Dworska → **Kasprzaka**

Dzieci Wrześnińskich, przed VIII 1945: Nowe Miasto, 1987: + Jagielly – *ulica*, **Schlageterstraße**, przed 1933: **Neustadt**

Dzierżyńskiego → **Kazimierza Wielkiego**

E

[Ewarysta] **Estkowskiego** – *ulica*, **Herman-Göring-Straße**, przed 1933: **Pestalozzistraße**

F

Fabryczna – *ulica*, **Max-Bahr-Straße**

Focha → **Puszkina**

[Małgorzaty] **Fornalskiej**, przed 1950: [św.] Wojciecha – *ulica*, **Grabenmühlenstraße**

[Aleksandra] **Fredry** **) – *ulica*, **Nachtigallstraße**

G

Garbary – *ulica*, **Gerberstraße**

Gnieźnieńska – *ulica*, **Gnesener Straße**

Golebia – *ulica*, **Bahrstraße**

Gorzowska → **Kostrzyńska**

Gostusza ^{*****}) – *część miasta*, **Berghausen**

Góra Powstańców – *ulica*, **Schönbachsberg**

Górczyn, przed 1960: Pluta [I i II] – *część miasta*, **Friedrichsmühle**

Grabieniec ^{*****}) – *część miasta*, **Graben-Mühle**

Graniczna – *ulica*, **Grenzweg**

Grobla – *ulica*, **Dammstraße**

Grochowa – *ulica*, **Tilsitzerplatz** ^{**})

[Artura] **Grottgera** – *ulica*, **Fenner Straße**

[Plac] **Grunwaldzki** – *plac*, **Platz der S.A.**, przed 1933: **Musterplatz**

Gwardii Ludowej → **11 Listopada**

H

Hawelańska – *ulica*, **Poststraße**

J

Jagielly [1945-46] → **Kosynierów Gdynskich**

[Władysława] **Jagielly** [1987] – *ulica*, **Schlageterstraße**, przed 1933: **Neustadt** + **Franz-Seldte-Straße**, przed 1933: **Bergstraße**

[Plac] **Jakuba Wujka** ^{*}) – *plac*, **Paradeplatz**

Janice – *część miasta*, **Karlshöhe**

Jaskółcza – *ulica*, **Planstraße**

Jasna – *ulica*, **Friesenstraße**

11 Listopada, przed 1992: **Gwardii Ludowej**, przed 1960: **Obrońców Stalingradu**, przed 1950: **Tkacka** – *ulica*, **Friedrichstadt**, po 1950: + **Kietz**

Jedności Robotniczej → **Stary Rynek**

[św.] **Jerzego** – *ulica*, **Probstei**

K

Kanał Ulgi – rzeka, Brenkenhof-Kanal

Karcze ^{*****}) – część miasta, Radewiesen

Karnin – część miasta, Kernein

[Jana] **Kasprowicza** – ulica, Klugstraße

[Marcina] **Kasprzaka**, przed 1950: Dworska – Neusoester Straße

Kazimierza Wielkiego, przed 1989: [Feliksa] Dzierżyńskiego, przed 1950:

[ks. Józefa] Poniatowskiego – ulica, Hohenzollernstraße

[Jana] **Kilińskiego** – ulica, Zeppelinstraße

Kłodawa, potocznie: Kłodawka – rzeka, Kladow Fließ

Kobylogórska – ulica, Kuhburgerstraße

Kolejowa – ulica, Seilerstraße

Kolumba → Łokietka

Koniawska – ulica, Roßwieser Straße

[Marii] **Konopnickiej** – ulica, Kaempferstraße

Konstytucji 3 Maja, przed 1992: Armii Czerwonej – ulica, Soldiner Straße

[Mikołaja] **Kopernika** – ulica, KIRSTÄDTER STRASSE

Kopystno ^{*****}) – część miasta, Oberhof

[Juliusza] **Kossaka** – ulica, Arndtstraße

Kostrzyńska, przed 1961: Gorzowska – ulica, Wepritzer Chaussee

Kosynierów Gdynskich, przed 1946: [Władysława] Jagiełły, przed VIII 1945:

Długa – ulica, Adolf-Hitler-Straße, przed 1933: Heinersdorfer Straße

[Tadeusza] **Kościuszki** [1945] – ulica, Derfflingerstraße ^{***})

[Kozacka Góra] – wzniesienie, Kosacken Berg

Krajowej Rady Narodowej → Borowskiego

Krańcowa – ulica, Taurogger Straße ^{**})

[Janka] **Krasickiego**, przed 1950: Sokola – ulica, Brenkenhofstraße

[Zygmunta] **Kraśńskiego** – ulica, Schillerstraße

Kręta, przed 1960: Krzyżowa – ulica, Kreuzweg

KRN → Borowskiego

Króla Ducha → Borowskiego

Krótką – ulica, Kurzer Weg

Krucza *) – *ulica*, **Berndtstraße**

Krzywa [1945] → **Grobla**

Krzywa – *ulica*, **Masurenweg ****)

[Bolesława] **Krzywoustego**, przed VIII 1945: **Poległych** – *ulica*, **Röstelstraße**

Krzyżowa [1945-60] → **Kręta**

Kujawska – *ulica*, **Dienstwiesenweg**

Kwiatowa, przed VIII 1945: **Jasna** – *ulica*, **Jahnstraße**

L

Lechitów *) – *ulica*, **Zimmermannstraße**, przed 1933: **Judenstraße**

Lipowa [1945] → **Borowskiego**

Lubuska *) [1945 - ok.1965] – *ulica*, **Charlottenstraße**

[Park] **Ludowy** → **Zacisze**

Lutycka – *ulica*, **Wilhelmstraße**

Ł

Łazienki – *ulica*, **Baderstraße**

Łąkowa – *ulica*, **Wiesenstraße**

[Władysława] **Łokietka**, przed VIII 1945: **Kolumba** – *ulica*, **Bismarckstraße**

Łużycka – *ulica*, **Luisenstraße**

Łysa – *ulica*, **Lorenzstraße**

M

Mała – *ulica*, **Kesselstraße**

Malorolnych – *ulica*, **Reymanstraße**

Malyszyn – *część miasta*, **Merzdorf**

Manifestu Lipcowego → **Piłsudskiego**

Marchlewskiego → **Pocztowa + Welniany Rynek**

[Karola] **Marcinkowskiego** – *ulica*, **Brahtzallee**

[Jana] **Matejki** – *ulica*, **Anckerstraße**

Mazowiecka – *ulica*, **Schleusenstraße**

- [Adama] **Mickiewicza**, przed VIII 1945: Kamienna – *ulica*, **Steinstraße**
 [Park] **Miejski** → [Park] **Wiosny Ludów**
Mieszka I, przed VIII 1945: [marszałka Georgija] Żukowa – *ulica*, **Meydammstraße**
Międzychodzka – *ulica*, **Birnbaumer Straße**
Miła → **Wawrzyniaka**
Młyńska – *ulica*, **Mühlenstraße**
 [Plac] **Młyński** *) – *plac*, **Mühlenplatz**
 [Młyńskie Przedmieście] – *część miasta*, **Mühlenvorstadt**
 [Gorzów] – **Mokradło** *****) – *część miasta*, [Landsberger] **Tanger**
 [Stanisława] **Moniuszki**, przed VIII 1945: Żelazna – *ulica*, **Keutelstraße**
Mostowa – *ulica*, **Brückenstraße**
 [Ignacego] **Mościckiego**, przed 1992: Związku Walki Młodych, przed 1978:
 [Stanisława] Staszica – *ulica*, **Dietrich-Eckert-Straße**
Myśluborska – *ulica*, **Soldiner Chaussee**

N

- Nadbrzeżna** – *ulica*, [Am] **Bollwerk**
Nad Murem Miejskim → **Zabytkowa**
Nakielska *) – *ulica*, **Nakeler Straße**
 [Park] **Narodowy** → [Park im.] **Wawrzyniaka**
Niegolewskich *) – *ulica*, **Bossestraße**
 [Plac] **Niezanego Żolnierza**, przed VIII 1945: Plac Poległych – *plac*, **Moltkeplatz**
 [Cypriana Kamila] **Norwida** – *ulica*, **Pohlstraße**
 [Marcelego] **Nowotki**, przed 1950 [Ignacego] Paderewskiego, po 1992: →
Orląt Lwowskich – *ulica*, **Lugestraße**
Nowy Dwór, 1945: **Zielnica** *****) – *ulica*, *część miasta*, **Neu Soest**

O

- Obotrycka** – *ulica*, **Schloßstraße**
Obrońców Stalingradu → **11 Listopada**

Ogrodowa – ulica, Gartenstraße

Okólna – ulica, Duisbergstraße **)

[Stefana] **Okrzei**, przed 1950: [gen. Ignacego] Prądzyńskiego – *ulica, Caprivistraße*

Orląt Lwowskich, przed 1992: [Marcelego] Nowotki + [Mariana] Buczka, przed 1950: [Ignacego] Paderewskiego + [Ignacego] Daszyńskiego – *ulica, Lugestraße + Schulzestraße*

Osiedle Poznańskie ***) – część miasta, Bürgerwiesen**

Osiedle przy Stadionie – ulica, Stadionsiedlung

Ostroga ***) – część miasta, Hinter-Mühle**

Owczka – ulica, Hammeltrift

P

[Ignacego] **Paderewskiego** [1945-50] → **Orląt Lwowskich – ulica, Lugestraße**

Pamiętkowa *) – ulica, Poetensteig

Parkowa [1945] → **Wybickiego**

Piaskowa – ulica, Neumann-Straße

Piastów *), później → **Spichrzowa – ulica, Brauerstraße**

1 Maja, po 1945 → **Wał Okrężny – ulica, [Am] Wall**

[marszałka Józefa] **Piłsudskiego**, przed 1989: Manifestu Lipcowego, przed 1980: Wyzwoleńców – *ulica, Wormsfelder Straße*

Pionierów – ulica, Friedrichstraße

Pocztowa [1945] → **Pocztowa + Welniany Rynek**

Pocztowa, przed 1989: [Juliana] Marchlewskiego, przed 1949: Pocztowa, przed VIII 1945: Wolska – *ulica, Wollstraße*

Podgórna – ulica, Hauptangerweg

Podmiejska – ulica, Lorenzdorfer Straße

Podmiejska Boczna → Boczna Podmiejska

Poległych → Krzywoustego

[Plac] **Poległych → [Plac] Nieznanego Żołnierza**

Pólna – ulica, Kietzer Straße, wcześniej *Kietzer Weg*

Pomorska – *ulica*, **Düppelstraße**
Poniatowskiego [1945-50] → **Kazimierza Wielkiego**
Poznańska [1945] → **Strażacka**
Poznańska [1977] – *ulica*, **Schweriner Chaussee**
Półwiejska – *ulica*, **Maskenauer Straße**
Prądyńskiego → **Okrzei**
Prosta – *ulica*, **Feldstraße**
Przemysława → **Wyszyńskiego**
Przemysłowa – *ulica*, **Angerstraße**
Przysiecko ^{*****}) – *część miasta*, **Provinzial Irrenanstalt**
[Aleksandra] **Puszkina**, przed 1950: [marszałka Ferdynanda] **Focha** – *ulica*,
Hintermühlenweg

R

[Plac marszałka Michała] **Roli-Żymierskiego** ^{*}), później: stadion KS „Warta”,
obecnie OSiR – *plac*, **Sportplatz**
[Franklina Delano] **Roosevelta** – *ulica*, **Hardenbergstraße**
[Park] **Róż** – *park*, **Rosengarten**
[Ruski Staw] – *jezioro*, **Schützen See**
Rybacka ^{*}) – *ulica*, **Fischerstraße**
Rzeczna ^{*}) – *ulica*, **Fußweg**
Rzeźnicka – *ulica*, **Schlachthausgaße** [Schlachthofgaße]

S

Sadowa – *ulica*, **Tilsitzerstraße** ^{**})
Senatorska [1945] → **Sikorskiego**
[Santockie Przedmieście] – *część miasta*, **Zantocher Vorstadt**
Siedlice – *część miasta*, **Seidlitz**
Siedlicki Rów – *rzeka*, **Kuhburger Graben**
Siedliczki ^{*****}) – *część miasta*, **Kuhburg**
Sielska – *ulica*, **Saarstraße**
[Park] **Siemiradzkiego** – *park*, **Quilitzpark**

- [Henryka] **Sienkiewicza** – *ulica*, **Wilhelm-Ebert-Straße**
 [gen. Władysława] **Sikorskiego**, przed 1946: Wielka, przed VIII 1945: Senatorska – **Richtstraße** + [po 1960]: **Küstriner Straße**
Składowa – *ulica*, **Upstallstraße**
 [Marii] **Skłodowskiej-Curie** – *ulica*, **Damaschkestraße**
Słoneczna – *ulica*, **Sonnenweg**
 [Plac] **Słoneczny** – *plac*, **Sonnenplatz**
 [Juliusza] **Słowackiego** – *ulica*, **Goethestraße**
Słowackiego [1945] → **Żukowa** [1945-50]
Słowiańska – *ulica*, **Zanziner Weg**
 [Park] **Słowiański** - *park*, **Zanziner Waldchen**
Sokola [1945] → **Krasickiego**
Spichrzowa – *ulica*, **Darrstraße** [później: + Brauerstraße]
Spokojna – *ulica*, **Mährische Straße**, przed 1938: Mittelstraße
Srebrna – *rzeka*, **Silber Fließ**
Stara – *ulica*, **Rosenstraße**
Stara Warta – *rzeka*, **Alte Warthe**
Staromiejski – *plac*, **Karl-Teike-Platz**, przed 1938: Lindenplatz
Stary Rynek, w l. 1949-przed 1960: Jedności Robotniczej – *plac*, **Marktplatz**
Strażacka, 1945: Poznańska – *ulica*, **Seidlitzer Straße**
Strumykowa *) – *ulica*, **Goldbeckstraße**
 [dr. Józefa] **Strusia** *) – *ulica*, **Rönbergstraße**
Strzałowa *) [1945] – *ulica*, **Schützenwall**
Strzelecka – *ulica*, **Schießgraben**
Sułecińska – *ulica*, **Königswalder Chaussee**
Szkolna – *ulica*, **Schulstraße**
Szpitalna – *ulica*, **Robert-Koch-Straße**, przed 1938: Uferstraße
 [Karola] **Szymanowskiego** – *ulica*, **Buchwaldweg**

§

- Śląska** – *ulica*, **Ostmarkenstraße**, przed 1938: Turnstraße
Ślusarska *) – *ulica*, **Schloßergaße**

Śluzy [1945] – *wał*, **Langenwall**
Świerczewskiego → **Wyszyńskiego**
Św. Jerzego → **Jerzego**
Św. Wojciecha → **Fornalskiej**

T

Teatralna – *ulica*, **Theaterstraße**
Tkacka [1945-50] → **11 Listopada**
Toruńska – *ulica*, **Thorner Straße**
Towarowa – *ulica*, **Buttersteig**
30 Stycznia, przed VIII 1945: **Miedziana** – *ulica*, **Böhmstraße**

U

Ulgi → **Kanał Ulgi**

W

[*aleja Franciszka*] **Walczaka** – *ulica*, **Friedebergerstraße** + **Friedeberger Chaussee**
Walki Młodych ***) – *plac*, **Hohenzollernplatz**, przed 1930: **Rathenau-platz**
Wał Długi – *wał*, **Költschener Wall**
Wał Długi [1945] → **Wał Śluzy**
Wał Okrężny – *ulica*, **Rundungswall** + [po 1946]: [Am] **Wall**
Wał Poprzeczny – *wał*, **Querwall**
Wał Śluzy, 1945: **Wał Długi** – *wał*, **Borkower Wall**
Wandy Wasilewskiej, po 1960, → **Sikorskiego** – *ulica*, **Küstriner Straße**
Warszawska – *ulica*, **Zechower Straße**
Warta – *rzeka*, **Warthe**
[*Ludwika*] **Waryńskiego**, przed 1949: [*Hipolita*] **Cegielskiego** – *ulica*, **Sudetelandstraße**, przed 1938: **Buhnenstraße**
Wasilewskiej → **Wandy Wasilewskiej**

- [ks. Piotra] **Wawrzyniaka**, przed VIII 1945: Miła – *ulica*, **Horst-Wessel-Straße**, przed 1933: Zimmerstraße
- [Park im.] **Wawrzyniaka**, dawniej: Park – *park*, **Lützowpark**
- Wągrowiecka** – *ulica*, **Posener Straße**
- Wąska** – *ulica*, **Schmale Gasse**
- Welniany Rynek**, przed 1989: [Juliana] Marchlewskiego, przed 1949: Pocztowa, przed VIII 1945: Wolska – *ulica*, **Wollstraße**
- Wiatraczna** – *ulica*, **Lissaer Straße**, przed 1939: Windmühlenweg
- Wierzbowa** *) – *ulica*, **Weidenweg**
- Wiejska** *) [1945] – *ulica*, **Dorfstraße**
- Wielka** [przed VIII 1945] → **Wyszyńskiego**
- Wielka** [1945-46] → **Sikorskiego**
- Wieprzyce**, przed 1946: Wieprzów – *część miasta*, **Wepritz**
- [Park] **Wiosny Ludów**, wcześniej: Park Miejski – *park*, **Stadtspark**
- Wjazdowa** *) – *ulica*, **Zufuhrstraße**
- Wodna** – *ulica*, **Wasserstraße**
- Wojciecha** → **Fornalskiej**
- Wolska** → **Pocztowa + Welniany Rynek**
- Woskowa** – *ulica*, **Wachsbleiche**
- Wujka** *) → **Jakuba Wujka**
- [Józefa] **Wybickiego**, przed VIII 1945: Parkowa – *ulica*, **Blücherstraße**
- Wylotowa** – *ulica*, **Zettritzer Straße**
- [Stanisława] **Wyspiańskiego** – *ulica*, **Heinestraße**
- [kardynała Stefana] **Wyszyńskiego**, przed 1992: [gen. Karola] Świerczewskiego, przed 1947: [aleja] Przemysława, przed VIII 1945: Wielka – *ulica*, **Kładowstraße**
- Wyzwoleńców** → **Piłsudskiego**

Z

- Zabytkowa**, przed 1960: Nad Murem Miejskim – *ulica*, **Mauerstraße**
- Zacisze** – *ulica*, **Robert-Nehler-Straße**, przed 1938: Schönfließstraße
- Zacisze**, las komunalny, wcześniej: Park Ludowy – *park*, **Schönfließpark**

Zamoście, potocznie: Zawarcie – *część miasta*, **Brückenvorstadt**

Zaulek – *ulica*, **Hinterstraße**

Zawarcie → **Zamoście**

Zbąszyńska – *ulica*, **Bentschener Straße**

Zieleniec, przed 1946: Koniawa – *część miasta*, **Roßwiese**

Zielnica → **Nowy Dwór**

Zielona – *ulica*, **Grüner Weg**

Zielonka ^{*****}) – *część miasta*, **Roßwiese Gutshof**

Ż

Żegockiego → **Borowskiego**

Żelazna – *ulica*, **Drägerstraße**

Żelazna [1945] → **Moniuszki**

[Stefana] **Żeromskiego** – *ulica*, **Großstraße**, wcześniej: **Großweg**

Żniwna – *ulica*, **Heydekrugerstraße** ^{**})

[hetmana Stanisława] **Żółkiewskiego** – *ulica*, **Stephan-Straße**

Żukowa [1945] → **Mieszka I**

[marszałka Gieorgija] **Żukowa**, przed VIII 1945: [Juliusza] **Słowackiego**, po

1960: → [gen. Jarosława] **Dąbrowskiego** – *ulica*, **Moltkestraße**

[Franciszka] **Żwirki i** [Stanisława] **Wigury** – *ulica*, **Walkmühlenweg**

Żwirowa – *ulica*, **Heinersdorfer Chaussee**